

רבינו הגדול – רב ואינה מטמאה באהל – וזאניה נספרת, כדמפרש, דליכא תרתי לגרעיה: אין זה פסוק, ואינה נספרת. אכל יש זה פסוק – מטמאה, ואף על גב דזאניה נספרת. והכי מן פסוק "צא סימן" (נה מעל), כדברי נביאות – שאין צריך ליתן טעם לנצחון, לפי שגלה טעם שומעים להס, כך הס לא נמנו טעם לצדיקה. ואף על פי שאין בהם רובע הקב טמאים – צאהל. וגבי אהלות תנין לה. הואיל ורוב גובהו בגדול – דזו רוב הגונה נאדם גדול, שאינו נסב צדיקים, דשני שוקיים ויך אחד הוא רוב גונה הגוף בלא הלאש. ולגבי זנין המת לא חשיב ראשו צדיקה לטהרות, דקתני: אלוהו צניני – השוקיים והיכיים הגוף והשדרה. נוסח אחר: "הואיל ורוב צניני בגדול" גרסין, והכי לישנא דמוספתא. גודל = גזונה. מניינא אהא לאשמועינן – נתימה, דמין דמאחיס ארבעים ושמונה ארבעים – פשיטא דרובא הוא מלה עשרים ומתשה! חסר שאין בו אלא מאתיים – שנראה חסר בכל יד ובכל רגל שמי לאצבעו, דהיינו שמונה אצבעות, ובכל אצבע יש שש עצמות, כך מפרש במסכת אהלות – הרי חסר מן האצבעות ארבעים ושמונה, ולא נשמירו אלא מאתיים. ומה שיש צד מאתיים שמונים ואחד – כגון אשה שנראה ימיה ארבע אצבעות בכל יד ורגל, והרי ארבע אצבעות ימין היו עשרים וארבע עצמות יותר. וזאניה יש שני זריין ושני לוחות ומפתח, כדלמדין לקמן – הרי עשרים ומשנה ארבע יותר. והסיפן על מאתיים ארבעים ושמונה, וממלא מאתיים שבעים ושנים. וארבעה הנותנין לא ידענא הוי מתרמי, דודאי אין בכל אצבע אלא שש עצמות כך הכל, לא שורה ולא ענף. והכי מפרש גאסלות. כולן עולין למנין מאה עשרים וחמשה – כל אלו ימין חסרין לארבע, ועולין למנין מאה עשרים וחמשה. ושמעינן מינה, דלף על גב דמאה עשרים וחמשה לא הוי רובא דדייה, דהא מאתיים שמונים ואחד הוי לו – אפילו הוי הוא מאה עשרים וחמשה רובא. וגבי חסר נמי, אף על גב דהוי רובא דדייה [מאה וחמשה], אפילו הכי לא חשיב רובא אלא מאה עשרים וחמשה. צירין – *קדושי"ש. לרבי עקיבא – מפתח הוי לכו מאתיים חמשים ושלושה. וקשיא לתלמידי רבי ישמעאל, דלא מנאו אלא מאתיים חמשים ושנים. אידי דזוטרא – המפתח, איתמוחי איתמח מתמח שליטה. וכולן – כל הימין הללו שנאשה, אין מטמאין צאהל, האבר צניני עצמו שיש עליו צנר קלת. צירי בשר – מיוצא הוא. לא חשיב אבר בלא ענף.

תוספות

עשו דבריהם דברי נביאות מה נפשך כו' – מדפרין עליה משמע דלאו לשבח קאמר ליה דברי נביאות. ופרק קמא דבבא בתרא (א,ב), משמע דקאמר לענין חשיבות, דמייטי עליה ההיא ד"אף על פי [שניטלה] בנאה מן הביאים". ובסוף "כיצד מעברין" (עירובין ס,ב דבור המתחיל אין) מירשתי.

ושמנה היכי משפחת לה? לא באיש ולא באשה!

אמר רב חסדא, "דָּבָר זֶה רַבִּינוּ הַגְּדוֹל אֲמָרוּ, הַמְּקוֹם יִהְיֶה בְּעֶזְרוֹ: יִתְּרַת שֵׁישׁ בְּהָ עֶצֶם וְאֵין בְּהָ צְפוּרָן – מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, וְאֵין מְטַמֵּא בְּאֵהֶל. "אָמַר רַבְּהִי בַר בַּר חֲנָה אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן: וּבְשֵׁאִינָה נִסְפְּרַת עַל גַּב הַיָּד. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "עֲשׂוּ דְבָרֵיהֶם כְּדָבָרֵי נְבִיאוֹת; מַה נִּפְשָׁךְ, אִי אֶבֶר הוּא – בְּאֵהֶל נְמִי תְּטַמֵּא, וְאִי לֹא אֶבֶר הוּא – בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא נְמִי לֹא לִיטְמִי! אֲמַר רַב הוֹנָא בַר מְנוּחַ מְשֻׁמִּיהַ דְּרַב אַחָא בְּרִיהַ דְּרַב אִיקָא: מִשּׁוּם עֶצֶם בְּשִׁעוּרָה נִגְעוּ בְּהָ. כְּלוּמַר, לֹא דִנּוּ בַּהּ כַּאֲהוּל. רַב פִּפְא אֲמַר: גְּזִירָה שְׂאִינָה נִסְפְּרַת אֲשׁוּ נִסְפְּרַת. – אִי הָכִי, שְׂאִינָה נִסְפְּרַת – בְּאֵהֶל נְמִי עֲלִייהוּ תְרוּמָה וְקִדְשִׁים. תַּנְּנָן הֵתָם: יוֹרֵב בְּנִינוּ וְרוּב מְנִינוּ שֶׁל מֵת, אָף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ רוּבַע – טְמֵאִין. תַּנּוּ רַבְּנָן: יֵאָדְוָהּ רוּב בְּנִינוּ – שְׁנֵי שׁוֹקֵיִים וְיָרֵךְ אַחָד, הוֹאִיל וְרוּב גּוֹבְהוּ בְּגֻדוֹל. אֵיזְהוּ רוּב מְנִינוּ – מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה. אֲמַר לִיהַ רַבִּינָא לְרַבָּא: תַּנָּא מְנִינָא אֲתָא לְאֲשְׁמוּעִינָן? – קָא מְשַׁמַּע לָן כְּדִתְנַנָּא: "חֶסֶר שְׂאִין בּוֹ אֲלֵא מְאִתִּים, וְיִתַּר שְׂשִׁישׁ בּוֹ מְאִתִּים וְשְׁמוֹנִים וְאַחָד – פּוֹלָן עוֹלִין לְמִנְיָן מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה; זֵיל בְּתַר רוּבָא דְאֵינְשֵׁי. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל: "מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִידֵי שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל שֶׁשָּׁלְקוּ זֹנָה אַחַת שְׁנַתְחַיֶּיבָה שְׂרִיפָה לְמַלְךְ, בְּדָקוּ וּמִצְאוּ בְּהָ מְאִתִּים וְחֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם. אֲמַר לְהֵם: שְׁמָא בְּאֲשָׁה בְּדָקְתֶם, שְׁהוֹסִיף לָהּ הַכְּתוּב שְׁנֵי צִירִים וּשְׁנֵי דְלָתוֹת! תַּנָּיָא, "רַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹמַר: כֶּשֶׁם שֶׁצִּירִים לְבִית – כֶּף צִירִים לְאֲשָׁה, שְׁנַנְאֲמַר: "וּתְכַרַּע וְתִלְדַּךְ כִּי נִהְפְּכוּ עֲלֶיהָ צִירֵיהָ". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר: כֶּשֶׁם שֶׁדְּלָתוֹת לְבִית – כֶּף דְּלָתוֹת לְאֲשָׁה, שְׁנַנְאֲמַר: "כִּי לֹא סִגְרָ דְלִתֵּי בְּטַנְיָ". רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: כֶּשֶׁם שֶׁמִּפְתַּח לְבִית – כֶּף מִפְתַּח לְאֲשָׁה, שְׁנַנְאֲמַר: "וּיִפְתַּח אֶת רַחְמָה". לְרַבִּי עֲקִיבָא קָשְׁיָא דְתַלְמִידֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל! – דְלֵמָא אֵיידִי דְזוּטְרָא – אֲתַמְוִחִי מִתְּמַח. אֲמַר רַב: וְכוּלָן אֵין מְטַמְּאִין בְּאֵהֶל, שְׁנַנְאֲמַר: "זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהֶל" – דְּבָר הַשְּׁוֶה לְכָל אֲדָם. אֲמַר לִיהַ אַבְיִי: וּבְאִישׁ לִיכָא? וְהַכְּתִיב: "צִירִים אֲחֻזוּנִי כְּצִירֵי יוֹלְדָה"! – צִירֵי בְּשָׂר. – וְהַכְּתִיב: "אֲדֹנָי בְּמִרְאֵה נִהְפְּכוּ צִירֵי"! – הֵכָא נְמִי צִירֵי בְּשָׂר. הָכִי נְמִי מְסַתְּבָרָא, דְאִי לֹא תִמָּא הָכִי – מְאִתִּים וְאֶרְבָּעִים

ועוד בענין זה אמר רב חסדא: דבר זה רבינו הגדול אמרו, כלומר, רב (שהיה רבם של אמוראי בבל), המקום יהיה בעזרו: אצבע יתרת של מת שיש בה עצם ואין בה צפורן – מטמא במגע ובמשא, ואולם אין מטמא באהל. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: ומתי אמרו שאינה מטמאה באוהל – בשאינה נספרת על גב היד. ועל הלכה זו אמר ר' יוחנן: עשו חכמים דבריהם כדברי נביאות, כלומר, כגזירה משמים, שאין להפיש בה סברה. שכן מה נפשך [דעתך], מאיזה צד אתה רוצה לדין עליה? אי [אם] אצבע שאינה נספרת עם שאר אצבעות אבר הוא – באהל נמי [גם כן] תטמא, ואי לאו [ואם לא] אבר הוא – במגע ובמשא נמי לא ליתמי [גם כן לא תטמא]! אמר רב הונא בר מנחם משמיה [משמו] של רב אחא בריה [בנו] של רב איקא: משום עצם כשעורה נגעו בה, כלומר, לא דנו בה חכמים דין איבר מן המת, אלא דין עצם כשעורה, שמתמאה במגע ובמשא, אבל לא באוהל. רב פפא אמר: גזירה היא שגזרו חכמים על אצבע זו שאינה נספרת עם האצבעות, אשו [משום] נספרת, שו שנספרת נחשבת כאיבר גמור, ומטמאת באוהל. ושואלים: אי הכי [אם כן], זו שאינה נספרת באהל נמי [גם כן] תטמא! ומשיבים: עבדו רבנן היכירא [נעשו חכמים היכר] בדברים שגזרו עליהם טומאה, שלא ינהגו בהם כטומאה מן התורה, כי היכי דלא לישרפו עליהו [כדי שלא ישרפו עליהם, בגללם] תרומה וקדשים שנטמאו על ידם, מפני שאסור לשרוף תרומה וקדשים אלא אם כן טמאו ממש, בטומאה ששמן התורה.

- י. נדה שם.
- יא. (הביטוי) סוכה לג,א-ב.
- לב,ג. נדה מט,ב.
- לג. נדה שם.
- לד. (ביטוי דומה) עירובין ס,ב.
- מ,ב. יב,א. מדרש זוטא איכה (בזר) פ"א לו.
- נז. (נימוק זה) שבת טז,א.
- מח,ב. בכורות לח,א. נדה לד,א.
- טו. משנה עדויות פ"ו מ"ג. אהלות פ"ב מ"א.
- טז. ראה זויר נב,ב. תוספתא אהלות פ"ג ד-ה.
- יז. תוספתא אהלות פ"א ז.
- יח. ילקי"ש תורה קכז.
- יט. ויקי"ר פ"ד ד [בשניו השמות]. ויקי"ש תורה שם. שם ני"ד תתקכ.

גרסות

רבינו הגדול יש בכתיב: **רבינו הקדוש** וראה רבינו גרשום. **יהיה בעזרו** רוב כתובי: **יהיה לו בעזרו**. **אמר רבי יוחנן עשו** יש בכתיב וכן בש"י: **אמר ר' חנינא עשו**. **כדברי נביאות** יש בכתיב: **כדברי נביאים**. **לישרפו עליהו** בכתיב: **לישרוף עליה**. **שאין בו ברוב** כתב"י ובש"י: **בגדול** במקבילה: **בגובה** ובתוספתא: **בגדול** וראה רש"י. **לאשמועינן** בש"י: **לאשמועינן** אמר ליה אה. **אמר להם** ברוב כתב"י: **באו ושאלו את ר' ישמעאל כמה איברים יש באדם**. **אמר להם מאתיים וארבעים ושמונה** אמרו לו והלא בדקנו ומצאנו מאתיים וחמשים ושנים. **אמר** **מתמח בכמה כתב"י**: **אתמח**. **והכתיב אדני** – **בשר** בכתיב ומילים אלה חסרות.

הקולם

מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ניתוחי מתים לא היו מקובלים בעולם הרפואי העתיק, למעט המרכז הרפואי באלכסנדריה ששם עסקו בכך בתקופה של ימי הבית השני (נראה שגם המעשה המסופר כאן אירע באלכסנדריה, והשווה דבריו של ר' ישמעאל עצמו בתוספתא נדה פ"ד יז). כמו כן, אין אנו מוצאים בעולם הרפואי העתיק הגדרה ברורה של "איברי", וממילא גם אין מניין מסודר של האיברים, דוגמת זה המופיע במשנה. חז"ל עסקו בכך בשל הצורך ההלכתי לקבוע מהו "ירוב מניין" ומהו "ירוב בניין", והפעילות הזו שלחה היא חלוצית במידה רבה. **שלכו** התיאור הניתן כאן – הפרדת הבשר מן העצמות באמצעות גישול ממושך – הוא ייחודי, ואינו מניב בספרות הרפואית של התקופה העתיקה. טכניקה זאת, של הפרדת הבשר מן העצמות לצרכי לימוד, מוכרת בעולם הרפואי בעיקר בעת החדשה (החל מנימי) ואלוסי, במאה השש עשרה

ומ"ח איברים לפי שיטת המניין המקובלת היום, יש באדם מבוגר בערך מאתיים עצמות. יש שהסבירו שמניין העצמות כאן הוא של אשה צעירה (כבת שבע עשרה), ואצל צעירים יש בקרבת המפרקים חלקים סחוסיים שטרם התקשו לעצם. נקודות אלה מתפרדות מן העצם בתהליך של הרחבה, ובאופן זה מתקבל מספר גדול יותר של "עצמות". לעומת זאת, באדם המבוגר, לאחר ההתגרמות של החלקים הסחוסיים שבקרבת המפרקים, מתחבר הכל לעצם אחת, ולכן מספר האיברים קטן יותר.

ומצאו בה מאתיים וחמשים ושנים איברים (שיש בהם עצמות), ותהו על כך שהמספר הוא גדול מזה שאמרו חכמים, מאתיים ארבעים ושמונה. **אמר להם ר' ישמעאל**: **שמא באשה בדקתם, שהוסיף לה הכתוב שני צירים ושני דלתות, ולפיכך יש לה ארבעה איברים יתרים על של האיש**. ובענין זה תניא [שנויה ברייתא], **רבי אלעזר אומר**: **כשם שיש צירים לבית – כך יש צירים לאשה, שנאמר**: "והכרע ותלד כי נהפכו עליה ציריה" (שמואל א ד, ט). **רבי יהושע אומר**: **כשם שדלתות לבית – כך דלתות לאשה, שנאמר**: "כי לא סגר דלתי בטני" (איוב ג, ז), כלומר, הדלתות של בטן אמי, שצאתי משם. **ר' עקיבא אומר**: **כשם שדלתות לבית – כך מפתח לאשה, שנאמר**: "וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה" (בראשית ל, כב). ומתקשים: **לדברי ר' עקיבא קשיא** [קשה] מן הברייה שבידקו תלמידי **רבי ישמעאל**, שמצאו באותה זונה רק ארבעה איברים יתרים, שהרי צריך להיות עוד אחד, המפתח! ומשיבים: **דלמא אידי דזוטרא אתמוחי מתמח** [שנא מתוך שהוּא קטן נמוח] כששלקו את גופת אותה אשה, **אמר רב**, **וכולן**, כל האיברים היתרים שבאשה – אין מטמאין באהל, **שנאמר בענין זה**: "זאת התורה אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד), **לומר**: **רק דבר השוה לכל אדם**, בין איש ובין אשה, יש לו דין שמתאר הנביא אהל. **אמר ליה [לן] אבוי**: **ובאיש ליכא** [אין צירים? והכתיב: והכתיב: "צירים אחזוני כצירי יולדה" (ישעיהו כא, ג)! ומשיבים: אותם צירים שמתאר הנביא הם צירי בשר, ואין קוראים איבר אלא לזה שיש בו עצם. ומקשים עוד: והכתיב: "צירים אחזוני כצירי יולדה" (ישעיהו כא, ג, טז)! ומשיבים: הכא נמי [כאן גם כן] מדובר בצירי בשר. ומעירים: הכי נמי מסתברא [כך גם כן מסתבר] שצירי האיש צירי בשר הם, דאי לא תימא הכי [שאם לא תאמר כך] מאתיים וארבעים ושמנה איברים שמנו חכמים באדם היכי משכחת לה [כיצד אתה מוצא אותה]? **לא באיש ולא באשה**.

בנפחו, עד שאין בו רובע הקב, וכן שרוב בניינו לא ידא בו אלא מיעוט עצמותיו. **הואיל ורוב גובהו בגדול** אבל בתינוק או ילד קטן, הרגליים קצרות יותר ביחס, וכן בגמד (ראה רש"י). **ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך** מעשה זה נוגע בשתי שאלות עיקריות: האחת, איסור הנאה מן המת. והשנייה – ניוול המת. בצד איסור ההנאה מן המת, יש שכתבו כי אין הוא אמור אלא במת מישראל, אבל לא בגוי. או שמא יש לומר כי עיסוק זה, שמטרתו לימוד – אין הוא בכלל הנאה אסורה. וכן לענין איסור ניוול המת, יש שהסבירו כי אין הדברים אמורים אלא במת מישראל. ואף לעצם איסור הניוול – אין זה אלא כאשר יש כוונה בניוול המת, אבל לא במקרה שהדבר נעשה לתועלת. או שבמקום שכבר נתווול מת, ובגון כן, שזונה זו כבר נדונה לשריפה – שוב אין בכך שוב איסור. ייתכן גם כן, כי פעולת השליקה עצמה לא נעשתה על ידי תלמידי ר' ישמעאל עצמם, אלא על ידי גויים שהיו מומחים בדבר (ראה "החיים").

אורח ההלכה

רוב בנינו ורוב מנינו אלו הן העצמות שהן מטמאין כמות: השררה, והגלגולת, ורוב בנינו, ורוב מנינו. כל בנינו של אדם הוא שתי השוקיים והיכיים והצלעות השררה. רוב בנינו כיצד? כגון שתי שוקיו וירך אחת. רוב מנינו כיצד? רוב מנין עצמות המת; היו מאה עשרים וחמש עצמות – הרי אלו כמות שלם, היו מאה עשרים וארבע – הרי הן כשאר העצמות. כמשנה שהביאה הגמרא, ובברייתא. (רמב"ם שם ה"ח). **כולן עולין למנין מאה עשרים וחמש** אפילו אם היה אדם יתר באיבריו או חסר באיבריו – אין משניהם אלא על מניין רוב כל אדם. כברייתא. (רמב"ם שם). **וכולן אין מטמאין באוהל** אמרו חכמים: מאתיים ארבעים ושמנה איברים יש באיש, ובאשה – מאתיים וחמשים ואחד. כל איבר מןן שפירש כברייתו, בין מן החי, בין מן המת – מטמא במגע ובמשא ובאהל, חוץ משלושה איברים יתירים שבאשה. שאינם מטמאים באהל. כרב. (רמב"ם שם ה"ז).

***קרונו"ש** צ"ל: קרדנילי"ש, מן הצרפתית העתיקה charnelles – צירים.

www.hashefa.co.il

כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

מסורת הש"ס

- ילקוט ש"ך קנו.
- תוספתא בכורות פ"ח ז.
- תוספתא ש"ח.
- ראה תו"כ ויקרא כא, כא.
- בכורות מ"ב.

גרסות

מלחמה ברוב כתיי: **מלחמה** בגת כמקרא. **וכתיב** בכתיי: **מלה** זו חסרה וכן בשיי. **אצבע ידיו ואצבע רגליו שש ושש** בכתיי: **ועוד: ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש עשרים וארבע במספר** כמקרא. **משתעי** ברוב כתיי: **ובשיי: משתעי קרא** וכן להלן.

רחמנא בכתיי: **קרא**. **הוא אמנא** הוא ברוב כתיי: **הוא אמנא**. **חמש מאי גיסא ושבע מאי גיסא** ברוב כתיי: **ובשיי: שב בהא וחמש בהא**. **ירבה** ברוב כתיי: **ירבו**. **כמותך** ברוב כתיי: **כמוך**. **אתחלא** בכתיי: **אנחא** **ליה** ובשיי: **ועוד: אתחלא** **ליה** ויש: **אתחלא לה** וכן להלן.

והלכין בהרבה כתיי: **והלוקו**. **הקפח** בשיי: **ועוד: והכיפח**. **רבן שמעון בן גמליאל** – **בהמה** בכתיי: **משפט** זה חסר.

שוטה מן הבהמה ברוב כתיי: **שוטה** בהמה. **רבי אלעזר** במשניות ובמקבילה: **ר' אלעזר** ויש נוסחה: **ר' אלעזר בן יעקב** וראה תו"כ. **הדלולין** בשיי: **ועוד: התלתולין**.

לבקן סומקא יש בכתיי: **לוקן סומקא** **אינשי סומקא** ויש: **לוקן גיחיא סומקא** **דאמרי אינשי סומקא**.

לוקיאני בכתיי: **לוקיני** ובכמה כתיי: **לוקיני** וכן להלן, ובערוך: **לוקני** וביב"ח: **לוקיאני**.

חיוורא בכתיי: **חיווי** ויש: **חיוורי** ויש: **חיווראי**.

דאמרי אינשי סומקא **גיחיא** בכתיי: **גיחיא** וראה רשיי.

קפח בכמה כתיי: **כפח** ובשיי: **והכיפח מאי כפח** **אילימא נכפה** **הא תני ליה** **חזא זימנא נכפה** **אפילו אחת לימים** **אלא**.

תני רב זביד **גבוה** בערוך: **תני רב זביד** **גיבה**. **והתני רבי אבהו** ברוב כתיי: **והאמר ר' אבהו**.

שמיטה בכמה כתיי: **שמיטא** ויש כתיי: **שמלה** זו חסרה בו, וראה פיה"מ למב"ש.

גבוה לא ישא גבוהות **וגבוהות** **גבא לא ישא גבוהות** **גבוהות** **יש בכתיי: גבוהה**. **ננסת** בכתיי: **ננסית**.

טפוח יש בכתיי וכן בערוך ובשיי: **טפוח**.

לשוך

לבקן

מן היוונים λευκός (לאקוון). זהו כינוי לאדם בעל גוון עור שיש לו מום מולד, המתבטא בחוסר פיגמנטציה בעור, שביעור וברקמות העיניים.

א שנינו במשנה: **יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע**, ר' יהודה מכשיר וחכמים פוסלים. **אמר ר' יצחק: ושניהם מקרא אחד דרשו**, שנאמר במלחמות דוד בפלשתים: **"ותהי עור מלחמה בגת"** (שמואל ב כא, כ), **וכתיב** [ונאמר]: **"ויהי איש מדון אצבע ידיו ואצבע רגליו שש ושש"** (שם), **מר סבר** [וחכם זה, חכמים, סבור]: **בגנותיה משתעי** [בגנותו של אותו איש מדון מספר הכתוב], **ומכאן שיש בדבר מום**, **ומר סבר** [וחכם זה, ר' יהודה, סבור]: **בשכחיה משתעי** [בשכחו מספר הכתוב] שהיה גדול כמדותיו, ואינו מום כלל. **ובפירושו של פסוק זה, אמר רבה: לשם מה לי דכתיב** [זה שנאמר] **שם "שש ושש עשרים וארבע מספר"**? **מדוע הוצרך הכתוב להיאור מפורט כל כך? צריכי** [צריכים] **הם כל אותם ביטויים, דאי כתב רחמנא** [שם היתה כותבת התורה] **רק "שש ושש", הוה אמנא** [הייתי אומר]: **שית דידיה ושית דכרעיה** [שש של ידו אחת ושש של רגלו האחת], **ובסך הכל שתיים עשרה** – **לכן כתב** [כתבה התורה] **"עשרים וארבע"**. **ואי כתב** [ואם היתה התורה כותבת] **רק "עשרים וארבע", הוה אמנא** [הייתי אומר] **כי הוא חמש אצבעות מהאי גיסא** [מצד זה] **ושבע מהאי גיסא** [מצד זה], **ואין האצבעות היתירות מחולקות בשווה בין הידים ובין הרגלים**, **על כן כתב** [כתבה התורה]: **"שש ושש"**, **שש לכל אחת מידי וברגליו**. **ומה שנאמר שם "מספר"** כוונתו שמדובר באצבע יתירה שהיא נספרת על גבי היד, בשורה אחת עם שאר אצבעות. **ובאשר למחלוקת במשנתנו**, האם יש בכך מום או לא, **תניא** [שניה ברייתא], **אמר ר' יהודה: ראה לדברי שהוא כשר**, **מעשה באדם אחד שבא לפני ר' טרפון** שהיה יתר בידיו וברגליו **שש ושש עשרים וארבע**, **אמר לו ר' טרפון: כמותך ירבה** **בישראל אנשים גיבורים! אמר לו ר' יוסי: משם הבאת ראייה? להיפך, כך אמר לו: כמותך, כמו שמועטים אנשים בעלי מום, כמוך, כך יתמעטו ממזירי ונתניי** [ממזרים ונתניי, גבעונים] **מישראל**.

ב שנינו במשנה: **השולט בשתי ידיו**, רבי פוסל וחכמים מכשירים. **ובכנין זה תנו רבנן** [שנו חכמים]: **איטר, בין ביד בין ברגל** – **פסול לכהונה**. **השולט בשתי ידיו** – **רבי פוסל וחכמים מכשירין**. **ומסבירים את טעמיהם**, **מר סבר** [וחכם זה, רבי, סבור]: **כחישותא אתחלא** [כחישות, חולשה, התחילה] **ביד ימין**, **ומשום כך הוא משתמש גם ביד השנייה**, ולכן הוא פוסל – **בגלל החולשה בידו הימנית**, **ומר סבר** [וחכם זה, חכמים, סבור]: **בריותא אתחלא** [בריות, חוק, התחילה] **ביד שמאל**, ואין זה מורה על חלישות ביד ימין.

ג משנה ועוד כהנים פסולים לעבודה: **הכוש, הגיחור, והלכקן, והקפח** (שיבואר עניינם בגמרא), **והננס, והחרש, והשוטה, והשיכור**, **וכן בעלי נגעים טהורים**, **נגעי עור**, **כגון בוהק** (ויקרא יג, טז), **שאין להם דין צרעת שמטמאת** – **כל אלה פסולין באדם וכשרים בהמה**. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף שוטה מן הבהמה אינה מן המוכחר. ר' אלעזר אומר: אף בעלי הדלדולין, שיש להם חתיכות בשר או עור מידלדלות מגופם, פסולין באדם וכשרין בהמה**.

ד גמרא שנינו במשנה: **הכוש הגיחור והלכקן, ומבארים: כושי** – **הרי זה אוכמא** [שחור], **גיחור** – **זה חיוורא** [לבן], **לבקן** – **סומקא** [אדום], **ושואלים: איני** [ונכן הוא] **והא הוא דאמר להו** [והרי היה אחד שאמר להם] **לאנשים: מאן בעי** [מי רוצה] **טלה לוקיאני, ואישתכח חיוורא** [ונמצא שהיה כבצע לבן] **אלא כך צריך לומר: כושי הוא אוכמא** [שחור], **גיחור** – **סומקא** [אדום], **כדאמרי אינשי** [כמו שאומרים אנשים] **על אדם שהוא "סומקא גיחיא"** [אדום מאד], **לבקן** – **חיוורא** [לבן], **הוא, כההוא דאמר להו** [כמו זה שאמר להם] **לאנשים: "מאן בעי** [מי רוצה] **לוקיאני" ואישתכח חיוורי** [ונמצא שהיו לבנים].

ה שנינו במשנה: **קפח**. **בפירוש דבר זה תני** [שנה] **רב זביד: גבוה**. **ותוהים: איני** [כן הוא] **האם להיות גבוה ביותר הוא מום? והתני** [והרי שנה] **ר' אבהו: מנין שהקדוש ברוך הוא משתבח בבעלי קומה** – **שנאמר: "ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כוובה ארזים גבוה"** (עמוס ב, ט)! **אמר רב פפא: לא מדובר במשנה כמי שגבוה ובנוי כהונן, אלא באריכא שמיטה** **סניא** [במי שארוך, שמוט ומכונן], **שהוא רזה ודק שלא כרגיל**. **ובעניינם אלה מביאים מה שאמר ריש לקיש: מי שהוא גבוה לא ישא גבוהות** – **שמא יצא מהן תורן** (איש גבוה ביותר), **וכן ננס לא ישא ננסת** – **שמא יצא מהם אצבעי** (איש קטן ביותר), **לבן** (איש בהיר) **לא ישא לבנה** – **שמא יצא מהם בוהק** (לבן ביותר), **שחור** (כהה) **לא ישא שחורה** – **שמא יצא מהן טפוח** (שחור כטפוח=קדירה).

עיונים
בגנותיה משתעיה וכו' בשכחיה משתעיה בגנותו – כדרך שמתוארים רשעים, בלשון גנאי. **וביחוד אם נפרש "איש מדון"**, כדרך שפירש רלב"ג, **במונן איש רוב**, **ובשכחו** – **כדי להדיח את גבורתו של יהונתן בן שמעה אחי דוד**, שהיכוהו. **הוא על דרך שפירש שם רשיי**, **על פי הכתיב** **דברי הימים** (א יא, כג) **"איש מדה" כלומר**, **גבוה מאד, שאומרים כמה מדתו**. **מעשה באדם אחד שבא לפני ר' טרפון וכו'** לא נזכר כאן באיזה ענין בא לפניו. **ומדברי התוספתא** משמע כי אותו אדם בא לשאל מה דינו, ולפי זה היה כהן. **אלא שמצד אחר קשה לומר דבר זה**, שהרי ר' טרפון היה לאחר חורבן הבית (על כל פנים, כשכבר הגיע לגיל הוראה), כשכבר לא הייתה דובר משמעות למעשה. **ויש לומר כי אותו אדם בא לפניו לענין אחר**, ואמר לו ר' טרפון **דבר זה כדי ללמד אנב כך לתלמידים** (חסדי דוד, ע"ש).

כך אמר לו כמותך יתמעטו ממזירי ונתניי מישראל יש שפירש כי ר' יוסי חולק על ערותו של ר' יהודה (וכפי שמצאנו פעמים נוספות במשנה ובתוספתא לשון "משם ראייה" בהקשר זה), ופירש של הדברים הוא. **שיתמעטו אנשים כמותו שיש בהם גנאי**, כגון ממזרים ונתניי (ר' יהודה אריה די מודינה, בפירושו "הבונה" לעין יעקב). **אבל מדברי רשיי** משמע כי ר' יוסי אינו חולק על ערותו של ר' יהודה, שר' טרפון אמר לאותו איש: **"כמותך ירבה בישראל"**. **אלא שלדעתו** התכוון ר' טרפון לומר שירבו הממזרים והנתניי שבישראל שהם כמותו, וכך ידעו אנשים שממזרים הם, ויימנעו מלהתחתן עמם. **ובעל התוס' (ב"ש"מ** התקשו, איזו ראייה יש מכאן שיריבו האצבעות גנאי הוא. ולכן פירש ר"י, כי הכוונה היא, שכיון שדבר זה גנאי הוא, אם יהיו הממזרים כמותו יימנעו אנשים מלהתחתן עמם) **גם אם אינם יודעים שהם ממזרים**, ואילו רבינו אלחנן פירש כי כוונת ר' טרפון הייתה: **מוטב שירבו בישראל אנשים משונים כמוך**, ולא יהיו בהם ממזרים ונתניי.

נתניי הם הגבעונים, שנתגיירו בערמה בימי יהושע, וגור עליהם יהושע שיהיו אסורים לבא בקהל בזמן המקדש. כדון ממזרים. **ובא דוד וגור עליהם שלא יכנסו בקהל כלל**, לפי שראה עוות ואכזריות שהיתה בהם, בעת שקבשו שבעת בני שאול בחר ה' לתלותם והרגום ולא ריחמו עליהם (רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ב הכ"ב–כ"ד).

איטר... פסול שני צדדים עיקריים יש בהבנת פסולו של איטר לעבודה: האחד – משום שעבודת הקרבנות צריכה שתיעשה בימין, וכן הוא איטר, ועשה מעשיו בשמאל – נחשב הדבר כאילו אין לו יד ימין כדי לעבוד בה (כך הבין רמב"ן חולין צ"ב, בדעת רש"י), והצד השני – שהחולשה שיש לו בידו (או ברגלו) הימנית, שלא כדרך שאר אנשים, הירייה נחשבת כגומם, שהוא אינו "שוה" בורעו של אהרן (ראה רמב"ן שם בשם בעלי התוספות, לפי דיון הגמרא להלן, וראה רשיי שבת דג"ג), **ויש השלכה הלכתית למחלוקת זו**, שאם איטר נחשב כבעל מום, שאין לו יד ימין – הרי זה חילל עבודתו. ואם רק משום שאינו שווה בורעו של אהרן – לא חילל (ראה לעיל מג"ג), ועוד יש לענין זה השלכה להלכות נוספות, כגון לחליצה (ראה טור וב"י אה"ע סימן קטט).

איטר ברגל רשיי פירש כי הכוונה היא למי שעוקר רגל שמאל תחילה כשרצונו לילך, שלא כאלה שאר אנשים (ראה יומא י"א, ב), ויש מגדולי האחרונים שכתב כי עקירת רגל שמאל ראשונה

א **"יתר בידיו וברגליו"**. **"אמר רבי יצחק: ושניהם מקרא אחד דרשו**, שנאמר במלחמות דוד בפלשתים: **"ותהי עור מלחמה בגת"** (שמואל ב כא, כ), **וכתיב** [ונאמר]: **"ויהי איש מדון אצבע ידיו ואצבע רגליו שש ושש"** (שם), **מר סבר** [וחכם זה, חכמים, סבור]: **בגנותיה משתעי** [בגנותו של אותו איש מדון מספר הכתוב], **ומכאן שיש בדבר מום**, **ומר סבר** [וחכם זה, ר' יהודה, סבור]: **בשכחיה משתעי** [בשכחו מספר הכתוב] שהיה גדול כמדותיו, ואינו מום כלל. **ובפירושו של פסוק זה, אמר רבה: לשם מה לי דכתיב** [זה שנאמר] **שם "שש ושש עשרים וארבע מספר"**? **מדוע הוצרך הכתוב להיאור מפורט כל כך? צריכי** [צריכים] **הם כל אותם ביטויים, דאי כתב רחמנא** [שם היתה כותבת התורה] **רק "שש ושש", הוה אמנא** [הייתי אומר]: **שית דידיה ושית דכרעיה** [שש של ידו אחת ושש של רגלו האחת], **ובסך הכל שתיים עשרה** – **לכן כתב** [כתבה התורה] **"עשרים וארבע"**. **ואי כתב** [ואם היתה התורה כותבת] **רק "עשרים וארבע", הוה אמנא** [הייתי אומר] **כי הוא חמש אצבעות מהאי גיסא** [מצד זה] **ושבע מהאי גיסא** [מצד זה], **ואין האצבעות היתירות מחולקות בשווה בין הידים ובין הרגלים**, **על כן כתב** [כתבה התורה]: **"שש ושש"**, **שש לכל אחת מידי וברגליו**. **ומה שנאמר שם "מספר"** כוונתו שמדובר באצבע יתירה שהיא נספרת על גבי היד, בשורה אחת עם שאר אצבעות. **ובאשר למחלוקת במשנתנו**, האם יש בכך מום או לא, **תניא** [שניה ברייתא], **אמר ר' יהודה: ראה לדברי שהוא כשר**, **מעשה באדם אחד שבא לפני ר' טרפון** שהיה יתר בידיו וברגליו **שש ושש עשרים וארבע**, **אמר לו ר' טרפון: כמותך ירבה** **בישראל אנשים גיבורים! אמר לו ר' יוסי: משם הבאת ראייה? להיפך, כך אמר לו: כמותך, כמו שמועטים אנשים בעלי מום, כמוך, כך יתמעטו ממזירי ונתניי** [ממזרים ונתניי, גבעונים] **מישראל**.

ב שנינו במשנה: **השולט בשתי ידיו**, רבי פוסל וחכמים מכשירים. **ובכנין זה תנו רבנן** [שנו חכמים]: **איטר, בין ביד בין ברגל** – **פסול לכהונה**. **השולט בשתי ידיו** – **רבי פוסל וחכמים מכשירין**. **ומסבירים את טעמיהם**, **מר סבר** [וחכם זה, רבי, סבור]: **כחישותא אתחלא** [כחישות, חולשה, התחילה] **ביד ימין**, **ומשום כך הוא משתמש גם ביד השנייה**, ולכן הוא פוסל – **בגלל החולשה בידו הימנית**, **ומר סבר** [וחכם זה, חכמים, סבור]: **בריותא אתחלא** [בריות, חוק, התחילה] **ביד שמאל**, ואין זה מורה על חלישות ביד ימין.

ג משנה ועוד כהנים פסולים לעבודה: **הכוש, הגיחור, והלכקן, והקפח** (שיבואר עניינם בגמרא), **והננס, והחרש, והשוטה, והשיכור**, **וכן בעלי נגעים טהורים**, **נגעי עור**, **כגון בוהק** (ויקרא יג, טז), **שאין להם דין צרעת שמטמאת** – **כל אלה פסולין באדם וכשרים בהמה**. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף שוטה מן הבהמה אינה מן המוכחר. ר' אלעזר אומר: אף בעלי הדלדולין, שיש להם חתיכות בשר או עור מידלדלות מגופם, פסולין באדם וכשרין בהמה**.

ד גמרא שנינו במשנה: **הכוש הגיחור והלכקן, ומבארים: כושי** – **הרי זה אוכמא** [שחור], **גיחור** – **זה חיוורא** [לבן], **לבקן** – **סומקא** [אדום], **ושואלים: איני** [ונכן הוא] **והא הוא דאמר להו** [והרי היה אחד שאמר להם] **לאנשים: מאן בעי** [מי רוצה] **טלה לוקיאני, ואישתכח חיוורא** [ונמצא שהיה כבצע לבן] **אלא כך צריך לומר: כושי הוא אוכמא** [שחור], **גיחור** – **סומקא** [אדום], **כדאמרי אינשי** [כמו שאומרים אנשים] **על אדם שהוא "סומקא גיחיא"** [אדום מאד], **לבקן** – **חיוורא** [לבן], **הוא, כההוא דאמר להו** [כמו זה שאמר להם] **לאנשים: "מאן בעי** [מי רוצה] **לוקיאני" ואישתכח חיוורי** [ונמצא שהיו לבנים].

ה שנינו במשנה: **קפח**. **בפירוש דבר זה תני** [שנה] **רב זביד: גבוה**. **ותוהים: איני** [כן הוא] **האם להיות גבוה ביותר הוא מום? והתני** [והרי שנה] **ר' אבהו: מנין שהקדוש ברוך הוא משתבח בבעלי קומה** – **שנאמר: "ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כוובה ארזים גבוה"** (עמוס ב, ט)! **אמר רב פפא: לא מדובר במשנה כמי שגבוה ובנוי כהונן, אלא באריכא שמיטה** **סניא** [במי שארוך, שמוט ומכונן], **שהוא רזה ודק שלא כרגיל**. **ובעניינם אלה מביאים מה שאמר ריש לקיש: מי שהוא גבוה לא ישא גבוהות** – **שמא יצא מהן תורן** (איש גבוה ביותר), **וכן ננס לא ישא ננסת** – **שמא יצא מהם אצבעי** (איש קטן ביותר), **לבן** (איש בהיר) **לא ישא לבנה** – **שמא יצא מהם בוהק** (לבן ביותר), **שחור** (כהה) **לא ישא שחורה** – **שמא יצא מהן טפוח** (שחור כטפוח=קדירה).

עיונים
בגנותיה משתעיה וכו' בשכחיה משתעיה בגנותו – כדרך שמתוארים רשעים, בלשון גנאי. **וביחוד אם נפרש "איש מדון"**, כדרך שפירש רלב"ג, **במונן איש רוב**, **ובשכחו** – **כדי להדיח את גבורתו של יהונתן בן שמעה אחי דוד**, שהיכוהו. **הוא על דרך שפירש שם רשיי**, **על פי הכתיב** **דברי הימים** (א יא, כג) **"איש מדה" כלומר**, **גבוה מאד, שאומרים כמה מדתו**. **מעשה באדם אחד שבא לפני ר' טרפון וכו'** לא נזכר כאן באיזה ענין בא לפניו. **ומדברי התוספתא** משמע כי אותו אדם בא לשאל מה דינו, ולפי זה היה כהן. **אלא שמצד אחר קשה לומר דבר זה**, שהרי ר' טרפון היה לאחר חורבן הבית (על כל פנים, כשכבר הגיע לגיל הוראה), כשכבר לא הייתה דובר משמעות למעשה. **ויש לומר כי אותו אדם בא לפניו לענין אחר**, ואמר לו ר' טרפון **דבר זה כדי ללמד אנב כך לתלמידים** (חסדי דוד, ע"ש).

כך אמר לו כמותך יתמעטו ממזירי ונתניי מישראל יש שפירש כי ר' יוסי חולק על ערותו של ר' יהודה (וכפי שמצאנו פעמים נוספות במשנה ובתוספתא לשון "משם ראייה" בהקשר זה), ופירש של הדברים הוא. **שיתמעטו אנשים כמותו שיש בהם גנאי**, כגון ממזרים ונתניי (ר' יהודה אריה די מודינה, בפירושו "הבונה" לעין יעקב). **אבל מדברי רשיי** משמע כי ר' יוסי אינו חולק על ערותו של ר' יהודה, שר' טרפון אמר לאותו איש: **"כמותך ירבה בישראל"**. **אלא שלדעתו** התכוון ר' טרפון לומר שירבו הממזרים והנתניי שבישראל שהם כמותו, וכך ידעו אנשים שממזרים הם, ויימנעו מלהתחתן עמם. **ובעל התוס' (ב"ש"מ** התקשו, איזו ראייה יש מכאן שיריבו האצבעות גנאי הוא. ולכן פירש ר"י, כי הכוונה היא, שכיון שדבר זה גנאי הוא, אם יהיו הממזרים כמותו יימנעו אנשים מלהתחתן עמם) **גם אם אינם יודעים שהם ממזרים**, ואילו רבינו אלחנן פירש כי כוונת ר' טרפון הייתה: **מוטב שירבו בישראל אנשים משונים כמוך**, ולא יהיו בהם ממזרים ונתניי.

נתניי הם הגבעונים, שנתגיירו בערמה בימי יהושע, וגור עליהם יהושע שיהיו אסורים לבא בקהל בזמן המקדש. כדון ממזרים. **ובא דוד וגור עליהם שלא יכנסו בקהל כלל**, לפי שראה עוות ואכזריות שהיתה בהם, בעת שקבשו שבעת בני שאול בחר ה' לתלותם והרגום ולא ריחמו עליהם (רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ב הכ"ב–כ"ד).

איטר... פסול שני צדדים עיקריים יש בהבנת פסולו של איטר לעבודה: האחד – משום שעבודת הקרבנות צריכה שתיעשה בימין, וכן הוא איטר, ועשה מעשיו בשמאל – נחשב הדבר כאילו אין לו יד ימין כדי לעבוד בה (כך הבין רמב"ן חולין צ"ב, בדעת רש"י), והצד השני – שהחולשה שיש לו בידו (או ברגלו) הימנית, שלא כדרך שאר אנשים, הירייה נחשבת כגומם, שהוא אינו "שוה" בורעו של אהרן (ראה רמב"ן שם בשם בעלי התוספות, לפי דיון הגמרא להלן, וראה רשיי שבת דג"ג), **ויש השלכה הלכתית למחלוקת זו**, שאם איטר נחשב כבעל מום, שאין לו יד ימין – הרי זה חילל עבודתו. ואם רק משום שאינו שווה בורעו של אהרן – לא חילל (ראה לעיל מג"ג), ועוד יש לענין זה השלכה להלכות נוספות, כגון לחליצה (ראה טור וב"י אה"ע סימן קטט).

איטר ברגל רשיי פירש כי הכוונה היא למי שעוקר רגל שמאל תחילה כשרצונו לילך, שלא כאלה שאר אנשים (ראה יומא י"א, ב), ויש מגדולי האחרונים שכתב כי עקירת רגל שמאל ראשונה

א **"יתר בידיו וברגליו"**. **"אמר רבי יצחק: ושניהם מקרא אחד דרשו**, שנאמר במלחמות דוד בפלשתים: **"ותהי עור מלחמה בגת"** (שמואל ב כא, כ), **וכתיב** [ונאמר]: **"ויהי איש מדון אצבע ידיו ואצבע רגליו שש ושש"** (שם), **מר סבר** [וחכם זה, חכמים, סבור]: **בגנותיה משתעי** [בגנותו של אותו איש מדון מספר הכתוב], **ומכאן שיש בדבר מום**, **ומר סבר** [וחכם זה, ר' יהודה, סבור]: **בשכחיה משתעי** [בשכחו מספר הכתוב] שהיה גדול כמדותיו, ואינו מום כלל. **ובפירושו של פסוק זה, אמר רבה: לשם מה לי דכתיב** [זה שנאמר] **שם "שש ושש עשרים וארבע מספר"**? **מדוע הוצרך הכתוב להיאור מפורט כל כך? צריכי** [צריכים] **הם כל אותם ביטויים, דאי כתב רחמנא** [שם היתה כותבת התורה] **רק "שש ושש", הוה אמנא** [הייתי אומר]: **שית דידיה ושית דכרעיה** [שש של ידו אחת ושש של רגלו האחת], **ובסך הכל שתיים עשרה** – **לכן כתב** [כתבה התורה] **"עשרים וארבע"**. **ואי כתב** [ואם היתה התורה כותבת] **רק "עשרים וארבע", הוה אמנא** [הייתי אומר] **כי הוא חמש אצבעות מהאי גיסא** [מצד זה] **ושבע מהאי גיסא** [מצד זה], **ואין האצבעות היתירות מחולקות בשווה בין הידים ובין הרגלים**, **על כן כתב** [כתבה התורה]: **"שש ושש"**, **שש לכל אחת מידי וברגליו**. **ומה שנאמר שם "מספר"** כוונתו שמדובר באצבע יתירה שהיא נספרת על גבי היד, בשורה אחת עם שאר אצבעות. **ובאשר למחלוקת במשנתנו**, האם יש בכך מום או לא, **תניא** [שניה ברייתא], **אמר ר' יהודה: ראה לדברי שהוא כשר**, **מעשה באדם אחד שבא לפני ר' טרפון** שהיה יתר בידיו וברגליו **שש ושש עשרים וארבע**, **אמר לו ר' טרפון: כמותך ירבה** **בישראל אנשים גיבורים! אמר לו ר' יוסי: משם הבאת ראייה? להיפך, כך אמר לו: כמותך, כמו שמועטים אנשים בעלי מום, כמוך, כך יתמעטו ממזירי ונתניי** [ממזרים ונתניי, גבעונים] **מישראל**.

ב שנינו במשנה: **השולט בשתי ידיו**, רבי פוסל וחכמים מכשירים. **ובכנין זה תנו רבנן** [שנו חכמים]: **איטר, בין ביד בין ברגל** – **פסול לכהונה**. **השולט בשתי ידיו** – **רבי פוסל וחכמים מכשירין**. **ומסבירים את טעמיהם**, **מר סבר** [וחכם זה, רבי, סבור]: **כחישותא אתחלא** [כחישות, חולשה, התחילה] **ביד ימין**, **ומשום כך הוא משתמש גם ביד השנייה**, ולכן הוא פוסל – **בגלל החולשה בידו הימנית**, **ומר סבר** [וחכם זה, חכמים, סבור]: **בריותא אתחלא** [בריות, חוק, התחילה] **ביד שמאל**, ואין זה מורה על חלישות ביד ימין.

ג משנה ועוד כהנים פסולים לעבודה: **הכוש, הגיחור, והלכקן, והקפח** (שיבואר עניינם בגמרא), **והננס, והחרש, והשוטה, והשיכור**, **וכן בעלי נגעים טהורים**, **נגעי עור**, **כגון בוהק** (ויקרא יג, טז), **שאין להם דין צרעת שמטמאת** – **כל אלה פסולין באדם וכשרים בהמה**. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף שוטה מן הבהמה אינה מן המוכחר. ר' אלעזר אומר: אף בעלי הדלדולין, שיש להם חתיכות בשר או עור מידלדלות מגופם, פסולין באדם וכ**

